

ДО ПРОБЛЕМИ ІНСТРУМЕНТАРНО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКОВИХ СТРАТЕГІЙ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Вернік О. Л. кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник, провідний
науковий співробітник лабораторії
екологічної психології

Інституту психології імені Г.С. Костюка
<https://orcid.org/0000-0003-0572-2005>

У статті представлено аналіз наявного інструментарію дослідження поведінкових стратегій життєдіяльності особистості у трьох базових типах життєвих ситуацій – відносини з довкіллям, взаємодія з іншими і взаємини із власним Я. Виявлено істотні розбіжності у використовуваних інструментах в національному і зарубіжному дослідницькому просторі.

Ключові слова: життєдіяльність особистості; інструментарій психологічного дослідження; копінг-стратегії; стратегії поведінки у конфлікті; стратегія ведення переговорів; стратегії прийняття рішень.

Вступ. Життєдіяльність особистості в сучасних умовах характеризується динамічністю, непередбачуваністю і невизначеністю. Перше пов'язується з прискоренням науково-технологічного розвитку, що впливає на усі сфери організації життя як на суспільному, так і на індивідуальному рівнях. Впровадження новітніх інформаційних технологій, усвідомлення глобальних викликів щодо забруднення, потепління, перенаселення і голоду, глобалізація і соціальна лібералізація й ін., призвели до соціальних змін, які викликали тектонічні зсуви в житті кожної людини. В Україні, починаючи з «перебудови» кінця 1980-х років, через «трансформацію» 1990-х – 2000-х, євроінтеграцію з 2000-х, агресію російської федерації з 2014-го й російсько-українську війну з 2022-го року і по поточний час, а також пандемію з 2020-го, ми всі живемо в умовах постійних змін. Ці зміни впливають на сприйняття навколишнього світу і власного життя як тотально непередбачуваних. Неможливість завбачити навіть найближче майбутнє, а, отже, адекватно планувати власне життя на, хоча б, середньострокову перспективу, призводить до усвідомлення і переживання умов власного життя як невизначених, а звідси й досить часто, переживання життя в цілому, як невизначеного.

Стратегії є одним з основних способів опанування життєвою невизначеністю, а саме через вибудовування індивідом певної

структури власної життєдіяльності, за допомогою якої здійснюється зв'язок між поточним теперішнім і бажаним майбутнім в конкретній ситуації життя. Таке вибудовування є, по-суті, самовизначенням особистості, що може відбуватися на рефлексивному і нерефлексивному рівнях. Тож актуальність вивчення стратегій життєдіяльності в поточних соціальних умовах важко переоцінити. Окремим, проте досить важливим питанням щодо вказаної проблеми у вітчизняних науково-дослідницьких реаліях, є інструментарій, за допомогою якого вивчаються поведінкові стратегії життєдіяльності. Дане питання має щонайменше два аспекти. Перший пов'язаний з процесами інтеграції вітчизняної науки у світовий науковий простір. Й у цьому плані ми маємо розуміти загальну ситуацію з належними методиками, та відповідність світовим інструментам, що використовуються українськими дослідниками. Другий – з унікальністю поточної соціальної і психологічної ситуації в нашій країні й потенційною можливістю нових вимог подібних дослідницьких інструментів.

Метою дослідження є визначення на основі теоретичного аналізу і аналізу наявних даних емпіричних досліджень ситуації щодо інструментальних засобів вивчення поведінкових стратегій життєдіяльності особистості.

Об'єктом дослідження розглядаємо життєдіяльність особистості, а **предметом** –

інструментарій, що використовується при вивченні поведінкових стратегій життєдіяльності особистості в процесі психологічної підтримки і допомоги осіб, що перебувають в складних життєвих обставинах.

Методи дослідження. Для досягнення мети у статті застосовувався комплекс методів, насамперед історико-теоретичний аналіз публікацій, присвячених інструментарію дослідження копінг-стратегій, стратегій поведінки в конфліктах, стратегій прийняття рішень. Також, використано систематизацію, структурування та узагальнення отриманих результатів аналізу. Окрім теоретичних, було використано методи кількісного аналізу для виявлення емпіричної структури використання інструментів дослідження поведінкових стратегій життєдіяльності.

Теоретичне підґрунтя. Ми розрізняємо два типи стратегій життєдіяльності – ментальні і поведінкові. Ментальні особистісні стратегії передбачають вихід в рефлексивно-управлінську позицію щодо власного життя, що передбачає наявність образу майбутньої ситуації, побудову моделей поточної ситуації життя і узгоджених з ними організаційних схем діяльності, спрямованих на досягнення успіху у наближенні до бажаного майбутнього.

Під поведінковими стратегіями життєдіяльності особистості розуміємо закріплені культурно успішні способи реагування і дій, та відповідні їм моделі ситуацій життя, за допомогою яких індивід опановує невизначеність поточної ситуації власного життя, з метою потрапити у бажане майбутнє та / або уникнути небажаного.

Серед базових культурно закріплених моделей ситуацій особистісної життєдіяльності, в яких досліджуються стратегії, на основі численної кількості наукових публікацій, ми виділяємо «модель подолання», як спосіб опанування невизначеними небезпеками, загрозами і ризиками; «модель конфлікту» і «модель переговорів» як спосіб опанування невизначеністю у взаємодії з іншими; «модель прийняття рішення» як спосіб самовизначення.

Кожен з вказаних напрямків вивчення має більш, ніж п'ятдесятирічну історію розвитку, яка включає створення спеціального інструментарію психологічного дослідження. Відповідні інструменти вимірювання тих чи інших показників поведінкових стратегій життєдіяльності постійно вдосконалюється і диференціюється принагідно до нових соціальних ситуацій життя. Можна говорити про питання відповідності інструментарію, що застосовується для дослідження стратегій, завданням дослідження. Особливо нарізюю дана проблема постає в національному науковому просторі вивчення поточних умов особистісної життєдіяльності в ситуаційній невизначеності, пов'язаної, зокрема, з війною, аналогів якої у світовому досвіді ще не було.

Надзвичайно важливий напрям, що розвивається здебільшого в зарубіжній психології, це, згадувані вище, копінг-стратегії чи стратегії подолання. Під ними зазвичай розуміють «вироблені людиною засоби психологічного захисту, які формують поведінку людини в певних умовах» (Lazarus & Folkman, 1984, p. 142). Поняття копінг-стратегій було введено Р. Лазарусом і С. Фолкменом в процесі вивчення психології стресу, як дискомфорту, який переживається людиною, коли наявні невідповідності між сприйняттям оточення, та ресурсами щодо взаємодії з ним. Тобто це, в їх розумінні – когнітивна відповідь (реакція) людини на певні травмуючі події в середовищі.

Розмежуванням підходів до дослідження копінг-стратегій слугує спосіб фокусування – на векторах соціальної активності індивіда або на його психологічних компонентах. В першому, це класична модель Р. Лазаруса і С. Фолкмена, в якій виділяється чотири базові вектори: активне включення у ситуацію й безпосередню взаємодію з середовищем; спрямованість на себе, активна робота з власним Я; пасивність, відсторонення від проблеми; спрямованість на зовнішню підтримку. Тут по суті можна виокремити два базових компоненти – власна активність / пасивність; спрямованість на себе / на середовище (інших).

В другому пропонується виділяти емотивні, поведінкові і когнітивні стратегії (Carver & Scheier, 1981; Carver 1997). Якщо в емотивних стратегіях фокусування відбувається на власному внутрішньому, на переживаннях, почуттях і емоціях, а в поведінці – на зовнішніх умовах і чинниках ситуації, то в когнітивних стратегіях мова йде про зосередження на проблемі, тобто на включенні власного Я в проблемну ситуацію, насамперед на прийнятті рішень для опанування ситуацією.

Дж. Амірхан (J. Amirkhan, 1990) за допомогою факторного аналізу виявив три загальні стратегії, що лежать в основі безлічі специфічних реакцій подолання стресу. Це спрямованість на: вирішення проблеми (на проблему); пошук соціальної підтримки (на ресурс); уникнення (на самозбереження).

До початку 2000-х років в численних дослідженнях копінг-стратегій виділилися три базові стратегії, поєднання яких задавало різні набори копінг-стратегій:

- зосередженість на проблемі або на емоціях;
- рух до або від проблеми (включення – уникнення);
- рефлексія або поведінка (думати або діяти).

Наступний напрям, стосується досліджень поведінкових стратегій пов'язаний з феноменом конфлікту, а також способами його улагодження, владнання або вирішення, зокрема переговорами. Найпоширенішою на сьогодні моделлю стратегій поведінки у конфліктах залишається, запропонована з середини 1960-х років п'ятикатегорійна класифікація, яку запропонували одразу декілька різних дослідників, серед яких Блейк і Мютан, Холл, К. Томас і Р. Кілмен й ін.. Вона задається двома стратегіями, які К. Томас називає кооперацією і асертивністю: «конкуренція є асертивною та некооперативною, співпраця є асертивною та кооперативною, уникнення є неасертивною та некооперативною, пристосування є неасертивним та кооперативним, а компроміс є проміжним як за асертивністю, так і за кооперативністю» (Thomas & Kilmann, 1978, р. 1139). Термінологія інших дещо відрізняється, наприклад Блейк і Мютан запропонували відповідно домінування, інтегрування,

уникнення, прихильність і компроміс (R. Blake, 1964). Можна говорити про індивідуалізованість таких підходів.

Тому наступним логічним кроком в еволюції проблеми стратегій поведінки в конфлікті стало вивчення конфліктів як внутрішньо групових. Це дало змогу, по-перше, розробити новий інструментарій в класичній моделі (зокрема ROCI II, 1983). По-друге, модифікувати класичну модель п'яти стратегій. Наприклад, в дослідженні сімейних пар було запропоновано додати шосту стратегію – відокремлення (див., наприклад, (T. Zaccchilli, C. Hendrick, Hendrick, 2009)). По-третє, розробити інші базові моделі.

У 1988 році в науковому виданні з організаційної і управлінської комунікації «Management Communication Quarterly» окремий випуск був присвячений проблемам стратегій поведінки у конфлікті й, зокрема інструментам їх дослідження. Тут стверджувалося, що інструменти, побудовані на моделі п'яти стратегій, відображають ідею, що гармонія є основною метою управління конфліктами, й що індивіди підходять до конфлікту через єдиний «характерний стиль», який може відображати схильність, звичку або стійке внутрішнє уподобання. Критикуючи їх, дані автори стверджують, що інструменти конфліктного стилю зазвичай надають мало інформації про конкретні ситуації у конфліктах, тобто ці інструменти є загальними і без урахування контексту не є ефективними.

Передусім дослідники зосереджували увагу на проблемах структурування самих рішень й методів, що полегшують системне мислення в цілому. Починаючи з середини 1960-х років інтерес поступово зміщується в бік вивчення самих осіб, що приймають рішення у власній професійній діяльності й конкретних організаційно-управлінських ситуацій. Серед проблем, які розглядалися були питання впливу емоцій і інформаційного перевантаження на якість прийняття рішень, умови здійснення професійної діяльності. У вітчизняній психології даною проблемою займалися спеціалісти з інженерної психології і психології праці.

З середини 1980-х років в проблематику прийняття рішень вводиться характеристика

компетенції як здатності приймати кращі рішення, що визначається принципами прийняття рішень, постульованими моделями раціонального вибору. Загальна ідея досліджень полягала у тому, щоб з'ясувати, наскільки добре особи дотримуються відповідних принципів та знайти певні індивідуальні відмінності між ними. Зазвичай для цього організовувалися конкретні штучні експериментальні умови. Згідно сучасних досліджень (Bruine de Bruin, Parker & Fischhoff, 2020), на компетентність у прийнятті рішень можуть впливати не тільки рухомий інтелект, але мотивація, регуляція емоцій й досвід.

Інший напрям дослідження проблеми прийняття рішень, навпаки, зосереджується не на організаційно-управлінських рішеннях, але на ідеї зв'язку прийняття рішень з переживанням щастя і благополуччя. Тобто саме через прийняття рішення і відповідний вибір, людина може покращити власне життя, наприклад слідуючи «шістьом законам щастя» (Vaucells & Sarin, 2013).

Результати і обговорення. Нас цікавило питання актуального інструментарію дослідження копінг-стратегій, стратегій ведення переговорів і стратегій прийняття рішення, які наявні і використовуються в національному науково-дослідницькому просторі. Розглянемо їх послідовно.

Використовувані інструменти щодо копінг-стратегій можна об'єднати у дві групи – загальні і спеціальні. До останніх відносяться опитувальник конкретних стресових ситуацій, наприклад копінг-стратегії опанування болем у пацієнтів. У 2015 році вийшла стаття Т. Като (Kato, 2015), в якій обчислювалася частота використання різного інструментарію в міжнародних академічних публікаціях з бази даних EBSCO, виданих з 1998 до 2010 рік. На основі більш ніж 2000 проаналізованих статей. Загалом дослідником було виявлено 22 методики дослідження копінг-стратегій. Найпоширенішими виявилися методики COPE та її варіант Brief-COPE – більше 20% (Carver, 1997; Carver & Scheier, 1981), методика WCQ – майже 14% (Folkman, S., & Lazarus, 1988).

Досить важливою складовою в аналізі інструментарію було виділення дослідником типів респондентів в публікаціях щодо копінг-стратегій. Так, науковцем було виокремлено 5 базових груп (табл. 1):

Таблиця 1.

Розподіл публікацій за соціальними групами досліджуваних, в яких використовуються різні інструменти досліджень копінг-стратегій (за Kato, 2015)

Група	% публікацій
Пацієнти	47,8%
Студенти	26,8%
Підлітки	9,3%
Опікуни	8,9%
Працівники	7,3%

Зокрема, для групи студентів відсоток використання COPE збільшується до 25%, на другому місці WCQ (10,5%), на третьому – CISS або MCI (6%). MCI – це багатовимірний копінг-опитувальник (Multidimensional Coping Inventory) (Endler & Parker, 1990).

Ми здійснили подібний аналіз вітчизняних публікацій. Основою для бази даних статей була Академія Гугл. Усього було відібрано близько 4 700 записів за запитом «копінг-стратегії», з них, за останні 4 роки – з 2020 до 2024 – близько 2400. В цілому українські реалії використання інструментарію копінг-стратегій істотно відрізняються від презентованого вище, як щодо досліджуваних груп, так і щодо популярності методик. Нижче подано таблицю розподілу досліджень по групах респондентів.

Таблиця 2.

Розподіл публікацій у вітчизняному науковому просторі за соціальними групами досліджуваних, в яких використовуються різні інструменти досліджень копінг-стратегій

Група	%
Студенти	28,6%
Дорослі	18,5%
Працівники	17,1%
Військові	15,0%
Підлітки	11,8%
Пацієнти	9,1%

Як бачимо, дослідження копінг-стратегій, в яких основною групою є пацієнти, є найменшою. Також було виділено окрему групу досліджуваних –

військовослужбовці, яка за останні чотири роки наблизилася до групи працівників. Ще однією особливістю розподілу вітчизняної вибірки відзначаємо значну кількість досліджень (18,5%) неспецифічних груп дорослих, тобто населення в природних умовах проживання. Кількість публікацій щодо копінг-стратегій ВПО, переселенців чи біженців була недостатньою, для виділення її в окрему групу – порядку 2-3%. Їй найпопулярніша досліджувана група залишається студенти – майже 29%.

В подальшому ми не переглядали усі публікації, відібрані за запитом «копінг-стратегії» в системі Академія Гугл, проте обмежилися першими 100, як вибіркою найбільш релевантних запитів. Насамперед, порівнювалися розподіли за групами досліджуваних між вибіркою «топ-100» і загальною кількістю. Результати виявилися досить близькими (див. табл. 3.).

Таблиця 3.

Порівняльний дольовий розподіл досліджень копінг-стратегій у вітчизняному науковому просторі за різними соціальними групами досліджуваних між загальною кількістю запитів академії Гугл і першими 100 посиланнями

Група	% загальний	% вибірки 100 перших
Студенти	28,6%	27,6%
Дорослі	18,5%	22,1%
Працівники	17,1%	17,6%
Військові	15,0%	17,6%
Підлітки	11,8%	11,8%
Пацієнти	9,1%	3,0%

Істотно меншим виявився відсоток публікацій медичного спрямування.

Загальний розподіл методик, які використовуються у вітчизняних дослідженнях копінг-стратегій останні роки, представлено у табл. 4.

Таблиця 4.

Дольовий розподіл використання методик дослідження копінг-стратегій у вітчизняному науковому просторі за останні 10 років

Методика	Автори, рік	% використання
WCQ	Folkman and Lazarus (1980, 1988)	36,5%
CISS	Endler and Parker (1990a, 1990b)	21,2%
CSI	Amirkhan (1990)	14,1%
SACS	Hobfoll (1998)	10,6%
MDICS	Heim (1988)	9,4%
COPE	Carver et al. (1989),	5,9%
ACS	Frydenberg and Lewis (1993)	1,2%
PCI	Kraaimaat et al. (1997)	1,2%

Як бачимо, у вітчизняних дослідженнях використовується значно менший спектр інструментів – лише вісім, два з яких лише в 1% публікацій. Окрім цього, найбільш поширений у зарубіжних дослідженнях інструментарій COPE, в наших умовах є одним з найменш вживаних – усього у 6% випадків. Їй майже у 37% ситуацій використовується один з найперших, розроблених інструментів – методика Лазаруса – Фолкмена.

Діагностично-дослідницький інструментарій, що використовується у вивченні стратегій поведінки у конфліктах, є досить обмеженим, оскільки базові моделі є достатньо схожими. Найпоширеною залишається методика К. Томаса, Р. Кілмена розроблена у 1974 році. Вона являє собою 30 пар тверджень, в кожній з яких досліджуваному треба обрати одне

твердження, яке більш характерне для нього, або відкинути твердження, яке менш йому притаманне. Інші подібні методики вимагають: ранжування тверджень від 1 до 5, від найтипівіших до найменш типових (Blake, 1964), відповідної оцінки прислів'їв (методика Лоуренс-Лорш, 1967), оцінки і ранжування тверджень (методика Холла, 1969). Проте, за психометричними характеристиками, методика Томаса-Кілмена виявилася найкращою (цит. за Thomas & Kilmann, 1978).

У 1980-х роках основний фокус уваги у проблематиці конфліктів переноситься на організаційні і управлінські конфлікти. Зокрема, на основі класичної моделі розробляється новий інструментарій, зокрема шкала ROCI – II (Weider-Hatfield, 1988). Більше того, дані дослідники, зокрема Патнем і Вілсон, перевизначають дії у

конфлікті, як стратегії для досягнення та координації конкретних цілей у конкретній ситуації.

Відповідно до такого бачення вказаними авторами було розроблено новий інструмент ОССІ, в основі якого була взята класична модель, але в процесі факторизації, виділилися лише три фактори. Їх було інтерпретовано як три базові стратегії – неконфронтації, орієнтовані на рішення і орієнтовані на контроль. Перше, означає уникання розбіжностей і спірних питань, применшення протиріч. Стратегії, орієнтовані на рішення – це як пошук креативних комплексних рішень, так і пошук компромісів. В стратегіях контролю основний акцент робиться на зосередженні на вимогах, відстоюванні власної позиції. Подібні стратегії було запропоновано й Дж. Рубін і Д. Пруйт (Rubin, Pruitt & Kim, 1994). На основі двох стратегем: конкуренції – кооперації і домінування – підпорядкування, вони виділили три базові стратегії поведінки у конфлікті: конкуренція і домінування завжди спрямовується на стратегію боротьби; співпраця і підпорядкування – на стратегію поступок; кооперація – на стратегію вирішення проблем.

У 1990-х роках з'явилися інструменти, які вимірюють стратегії поведінки в конфліктах, на інших основах. Зокрема, К. Джен розробила шкалу внутрішньогрупового конфлікту ICS, яка ґрунтується на двох стратегемах: орієнтації на стосунки і орієнтації на завданні (R. Cairns, M. Leung, S. Gest & V. Cairns, 1995).

На основі проаналізованих наукових публікацій останніх років в Академії гугл, можна стверджувати, що у вітчизняних дослідженнях, присвячених стратегіям поведінки у конфліктах, основним дослідницьким інструментарієм й досі залишаються тести Томаса – Кілмена і Блейка – Мютена, які застосовують в абсолютно різних дослідницьких ситуаціях: при вивченні сімейних, підліткових, управлінських й ін. конфліктів.

Зробимо ще одне зауваження щодо методик вивчення стратегій ведення переговорів. У вітчизняному науковому просторі питання ведення переговорів здебільшого розглядається у руслі виявлення тих чи інших індивідуальних

стилів спілкування і комунікативних навичок, серед яких комунікативні установки, емпатія, «перешкоди у встановленні контактів», агресивність, комунікаційні і організаторські здібності й ін. Також в дослідженнях ведення переговорів досить часто використовуються класичні інструменти вивчення стратегій / стилів поведінки у конфліктах.

Серед сучасного інструментарію щодо дослідження прийняття рішень ми віднайшли: Мельбурнський опитувальник прийняття рішень (DMQ, (Mann, Burnett, Radford, & Ford, 1997), OPTION Scale, шкалу конфлікту у прийнятті рішень (Decision Conflict Scale, DCS, (O'Connor, 1995), шкалу підготовки до прийняття рішень (Preparation for Decision Making Scale, PrepDM, (Graham & O'Connor, 1995) й ін. Ці й подібні інструменти досить часто застосовуються в дослідженні пацієнтів та щодо їх життєво важливих рішень відносно лікування, хірургічного втручання, вакцинації тощо. Даний інструментарій розробляється в рамках досить новітньої дослідницької сфери – сумісного прийняття рішень (Shared Decision Making, SDM).

Разом з тим, в рамках парадигми індивідуальних відмінностей можна відзначити методики виявлення стилів прийняття рішень (Decision Making Style, DMS). Насамперед, маємо на увазі «Глобальну інвентаризацію стилів прийняття рішень» (GDMSI; Scott, S. G., & Bruce, 1995). Тут вимірюється п'ять основних індивідуальних стилів прийняття рішень: раціональний, інтуїтивний, залежний, унікаючий й спонтанний стиль. Також в даному контексті можна відзначити й методику Майерс-Бріггс (Huit, 1992), де пропонується розрізняти стилі прийняття рішення залежно від індивідуальної диференціації, що базується на типології К. Юнга.

Міллер і Бірн у 2000-му році (Miller, 2020) запропонували інструмент інвентаризації компетенцій прийняття рішення – DMCI, який складається з 20 пунктів, має чотири шкали: сприймання інформації, самооцінка, автономія і самоствердження. Дж. Зібберт і Р. Кунц (Siebert & Kunz, 2016) на основі вказаних вище вимірів розробили і запропонували

шкалу проактивного прийняття рішення PDMS (Proactive Decision Making Scale).

Серед вказаних інструментів дослідження щодо прийняття рішень найбільш застосовуваним у національному психологічному дослідницькому просторі є Мельбурнська шкала і типологія Майерс-Бріггс. Застосування більш новітніх серед вказаних в опублікованих вітчизняних дослідженнях ми знайти не змогли.

Щодо вітчизняних розробок інструментарію досліджень поведінкових стратегій життєдіяльності, можна констатувати істотні проблеми. З одного боку, таких розробок дуже мало, в силу цілком зрозумілої ситуації у вітчизняному науково-дослідницькому просторі, що складалася історично. З іншого, наявні методики зазвичай є, за об'єктивних умов нестачі ресурсів, недостатньо обґрунтованими в сенсі надійності і валідності, насамперед зовнішньої. Разом з тим, відзначаємо й поступове збільшення наукового інтересу до вказаної проблеми в останні роки, в умовах війни і пов'язаної з нею ситуаційної невизначеності. В лабораторії екологічної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України запропоновано декілька моделей, які було покладено в основу розробки нових методик вивчення поведінкових стратегій. Серед них – катастрофна модель, яка формується в результаті набуття досвіду переживання особистістю життєвої катастрофи, в її основі стратегіями активності – пасивності, і місця у

відношенні Я зі світом (збалансованим, світ незначущий, я незначущий); організаційно-управлінська модель, в основі якої стратегіями способу взаємодії з іншими (конкуренція / кооперація), і способу взаємодії зі світом (продуктивність / ресурсність).

Висновки. Здійснено аналіз наявного інструментарію дослідження поведінкових стратегій життєдіяльності особистості у трьох базових типах життєвих ситуацій – відносини з довкіллям (стратегії подолання), взаємодія з іншими (стратегії конфліктів і переговорів) і взаємини із власним Я (стратегії прийняття рішень). Виявлено істотні розбіжності у використовуваних інструментах в національному і зарубіжному дослідницькому просторі, які мають подвійну природу. По-перше, це специфіка соціальної ситуації в Україні, яка характеризується меншим зосередженням уваги на конкретних проблемах соціального і соціально-медичного спрямування в контексті сталого розвитку європейського суспільства, оскільки для нашої країни, в поточному стані її існування, такі проблеми стають менш актуальними. По-друге, це домінування більш загальних й, певною мірою, застарілих методик. Разом з тим, відзначається поступова зміна ситуації в останні роки, що пов'язане, з одного боку, з переорієнтацією вітчизняних дослідників на сучасні світові дослідницькі взірці, а з іншого, зі збільшенням досліджень особистісних стратегій життєдіяльності в унікальних умовах європейської війни.

Список використаних джерел:

1. Amirkhan, J. H. A factor analytically derived measure of coping: The Coping Strategy Indicator. *Journal of personality and social psychology*, 59(5), 1066, 1990. URL: https://www.researchgate.net/profile/James-Amirkhan/publication/232472662_A_Factor_Analytically_Derived_Measure_of_Coping_The_Coping_Strategy_Indicator/links/0046352502b304320e000000/A-Factor-Analytically-Derived-Measure-of-Coping-The-Coping-Strategy-Indicator.pdf
2. Baucells, M., & Sarin, R. K. Guided decisions processes. *EURO Journal on Decision Processes*, 1(1-2), 2013. Pp. 29-44.
3. Blake, R. R. The Blake and Mouton managerial grid: leadership self assessment questionnaire, 1964.
4. Bruine de Bruin, W., Parker, A. M., & Fischhoff, B. Decision-making competence: More than intelligence?. *Current Directions in Psychological Science*, 29(2), 2020. Pp. 186-192. URL: <https://doi.org/10.1177/0963721420901592>
5. Cairns, R. B., Leung, M. C., Gest, S. D., & Cairns, B. D. A brief method for assessing social development: Structure, reliability, stability, and developmental validity of the Interpersonal Competence Scale. *Behaviour Research and Therapy*, 33(6), 1995. Pp. 725-736.
6. Carver, C. S. You want to measure coping but your protocol's too long: Consider the brief cope. *International journal of behavioral medicine*, 4(1), 1997. Pp. 92-100.

7. Carver, C. S., & Scheier, M. F. Attention and self-regulation A control-theory approach to human behavior New York Springer-Verlag, 1981.
8. Endler, N. S., & Parker, J. D. Multidimensional assessment of coping: a critical evaluation. Journal of personality and social psychology, 58(5), 844, 1990.
9. Folkman, S., & Lazarus, R. S. Coping as a mediator of emotion. Journal of personality and social psychology, 54(3), 466, 1988.
10. Graham, I. D., & O'Connor, A. M. Preparation for decision making scale. Patient Education and Counseling, 1995.
11. Kato, T. Frequently used coping scales: A meta - analysis. Stress and Health, 31(4), 2015. Pp. 315-323. URL: <https://doi.org/10.1002/smi.2557>
12. King, W. C., & Miles, E. W. What We Know—and Don't Know—about Measuring Conflict. Management Communication Quarterly, 4(2), 1990. Pp. 222–243. URL: <https://doi.org/10.1177/0893318990004002005>
13. Knapp, M. L., Putnam, L. L., & Davis, L. J. Measuring interpersonal conflict in organizations: Where do we go from here? Management Communication Quarterly, 1, 1988. Pp. 414-429.
14. Lazarus, R., & Folkman, S. Stress, Appraisal, and Coping. New York: Springer, 1984.
15. Mann, L., Burnett, P., Radford, M., & Ford, S. The Melbourne Decision Making Questionnaire: An instrument for measuring patterns for coping with decisional conflict. Journal of behavioral decision making, 10(1), 1997. Pp. 1-19.
16. Miller, D. C. Adolescents' decision making in academic and social contexts: A self-regulation perspective. University of Maryland College Park, 2020.
17. O'Connor, A. M. Validation of a decisional conflict scale. Medical decision making, 15(1), 1995. Pp. 25-30.
18. Peltier, C., & Becker, M. W. Decision processes in visual search as a function of target prevalence. Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance, 42(9), 1466, 2016.
19. Rubin, J. Z., Pruitt, D. G., & Kim, S. H. Social conflict: Escalation, stalemate, and settlement. McGraw-Hill Book Company, 1994.
20. Scott, S. G., & Bruce, R. A. Decision-making style: The development and assessment of a new measure. Educational and psychological measurement, 55(5), 1995. Pp. 818-831.
21. Siebert, J., & Kunz, R. Developing and validating the multidimensional proactive decision-making scale. European Journal of Operational Research, 249(3), 2016. Pp. 864–877. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ejor.2015.06.066>.
22. Thomas, K. W., & Kilmann, R. H. Comparison of four instruments measuring conflict behavior. Psychological reports, 42(3_suppl), 1978. Pp. 1139-1145.
23. Weider-Hatfield, D. Assessing the Rahim Organizational Conflict Inventory-II (ROCI-II). Management Communication Quarterly, 1(3), 1988. Pp. 350-366. <https://doi.org/10.1177/0893318988001003005>
24. Zacchilli, T. L., Hendrick, C., & Hendrick, S. S. The romantic partner conflict scale: A new scale to measure relationship conflict. Journal of Social and Personal Relationships, 26(8), 2009. Pp. 1073-1096. <https://doi.org/10.1177/0265407509347936>
25. Huitt, W. Problem solving and decision making: Consideration of individual differences using the Myers-Briggs Type Indicator. Journal of Psychological Type, 24, 1992. Pp. 33-44. <http://www.edpsycinteractive.org/papers/1992-huitt-mbti-problem-solving.pdf>

Summary

TO THE PROBLEM OF THE TOOLS FOR STUDYING BEHAVIORAL STRATEGIES OF THE INDIVIDUAL'S LIFE ACTIVITY

Vernik O. Candidate of Psychological Sciences,
Senior researcher, Leading Researcher of the
Laboratory of Environmental Psychology,
Kostiuk Institute of Psychology

Introduction. *The life of an individual in modern conditions is characterized by dynamism, unpredictability and uncertainty. The first is associated with the acceleration of scientific and technological development, which affects all spheres of the organization of life both at the social and individual levels. The introduction of the latest information technologies, awareness of global challenges in terms of pollution, warming, overpopulation and hunger, globalization and social liberalization, etc., have led to social changes that have caused tectonic shifts in the life of every person. These changes affect the perception of the world around us and our own life as totally unpredictable. The inability to foresee even the near future, and, therefore, to adequately plan one's own life for at least the medium term, leads to the realization and*

experience of the conditions of one's own life as indefinite, and hence quite often, the experience of life as a whole, as uncertain. Strategies are one of the main ways to master life uncertainty, namely through the construction by the individual of a certain structure of his own life, with the help of which the connection between the current present and the desired future is made in a specific life situation.

At important issue regarding this problem in the domestic research realities is the tools with the help of which behavioural strategies of life are studied. This question has at least two aspects. The first is related to the processes of integration of domestic science into the world scientific space. And in this regard, we must understand the general situation with methods, and the compliance of the tools used by Ukrainian researchers. The second is the uniqueness of the current social and psychological situation and the potential for new requirements of such research tools in our country.

Purpose. *The purpose of the study is to determine of the situation regarding the instrumental means of studying the behavioural strategies of the individual's life activity. The object of the study is the life activity of the individual, and the subject is the tools used in the study of behavioural strategies of the individual's life in the process of psychological support and assistance to persons in difficult life circumstances.*

Methods. *Historical and theoretical analysis of publications devoted to the tools for researching coping strategies, strategies of behaviour in conflicts, decision-making strategies. Also, systematization, structuring and generalization of the results of the analysis are used. In addition to theoretical, quantitative analysis methods were used. That used for identify the empirical structure of the use of tools for studying behavioural strategies of life activity.*

Originality. *The article presents an analysis of the available tools for studying the behavioral strategies of the individual's life in three basic types of life situations – relations with the environment (coping strategies), interaction with others (strategies of conflicts and negotiations) and relationships with one's own self (decision-making strategies). Strategies are one of the ways to master life uncertainty - through the construction by the individual of a certain structure of his own life activity, with the help of which the connection between the current present and the desired future in a specific life situation is made.*

Conclusion. *Significant discrepancies in the instruments used in the national and foreign research space, which have a dual nature, have been revealed. Firstly, it is the specificity of the social situation in Ukraine, which is characterized by less focus on specific problems of social and socio-medical direction in the context of sustainable development of European society, and, secondly, the dominance of more general and bit outdated methods. At the same time, there has been a gradual change in the situation in recent years, which is associated, on the one hand, with the reorientation of domestic researchers to modern world research models, and on the other hand, with an increase in research on personal strategies of life in the unique conditions of the modern European war.*

Keywords: *personal life activity; tools of psychological research; coping strategies; strategies of behaviour in conflict; negotiation strategies; decision-making strategies.*

Авторське повідомлення

Автор заявляє, що дослідження виконано в рамках теми «Особистісні стратегії життєдіяльності в умовах невизначеності середовища» (2022-2024 рр.), реєстраційний номер: 0122U000302;

Дата надходження рукопису/Date of receipt of the manuscript: 16.01.25.

Дата прийняття рукопису/Date of acceptance of the manuscript: 18.02.25.

© 2025. This work is under an open license CC BY-NC 4.0.